

KRONİK BÖBREK HASTALIKLARINDA TAMAMLAYICI UYGULAMALAR

Sema ÜSTÜNDAĞ¹

ÖĞRENİM HEDEFLERİ

- ▶ Hemodiyaliz hastalarının semptom yönetiminde sık kullanılan tamamlayıcı uygulamaları açıklayabilme
- ▶ Tamamlayıcı uygulama yöntemlerini tanımlayabilme
- ▶ Tamamlayıcı uygulamaların incelendiği araştırma sonuçlarını değerlendirebilme

GİRİŞ

Kronik böbrek hastalığı (KBH), kalıcı nefron kaybı ve sonunda glomerüller filtrasyon hızında düşüş ile karakterize edilen ilerleyici bir hastalıktır. KBH, böbreğin yapısal ve/veya fonksiyonel anormalliklerinin üç ay veya daha uzun süre devam etmesi olarak tanımlanmaktadır (1). Dünyada ve ülkemizde önemli bir sağlık sorunu olarak kabul edilen KBH'nin prevalansı artış göstermektedir. KBH, yaşam kalitesini düşürmesi, sağlık bakım maliyetini arttırması, erken ölüm riski ve mortalite oranını arttırması nedeniyle önemli bir halk sağlığı sorunudur (2,3). KBH olan bireyler, hastalık ve hastalığın tedavi süreci ile ilgili çeşitli fizyolojik ve psikolojik semptomlar yaşamaktadır. KBH sıklıkla ağrı, kaşıntı, hipertansiyon, periferik uyuşma, yorgunluk, uyku bozuklukları, depresyon, konstipasyon, cinsel

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İç Hastalıkları Hemşireliği AD., sema.ustundag@ksbu.edu.tr

- DİYALİZ PRATIĞİNDE TEMEL BİLGİ VE UYGULAMALAR

dir (40). Wu ve arkadaşları (2021), müzik temelli müdahalelerin etkilerine ilişkin yürüttükleri meta-analiz çalışmasında; bu müdahalelerin ağrı, anksiyete, kalp hızı, sistolik ve diyastolik kan basıncı üzerinde küçük ve orta düzeyde etkisi olduğunu belirtmektedir (41). Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde HD sırasında uygulanan müzik terapinin hastalarda, kalp hızı ve kan basıncını düşürdüğü, kaygı, ağrı, durumluk anksiyete ve depresyonu azalttığı, yaşam kalitesini yükselttiği görülmektedir. Ayrıca müzik terapinin etkili ve düşük maliyetli bir terapi olması nedeniyle HD sırasında uygulanması önerilmektedir (9,39-41).

SONUÇ

Günümüzde dünyada ve ülkemizde tamamlayıcı tedavilere olan ilginin artması, sağlık profesyonellerinin tamamlayıcı terapilerde etkin rol almasını gerekli kılmaktadır. Literatürde, HD alan hastalarda görülen yorgunluk, ağrı, stres, kaygı, depresyon, kaşıntı ve uyku sorunları üzerinde tamamlayıcı uygulamaların (akupunktur, akupresür, aromaterapi, refleksoloji ve müzik terapi) olumlu etkileri olduğu görülmektedir. Ancak, HD hastalarında bu uygulamaların etkinliğinin değerlendirildiği randomize kontrollü çift kör ve kanıt düzeyi yüksek olan araştırmalar sınırlıdır. Bu nedenle HD hastalarına bakım veren sağlık profesyonellerinin, HD sırasında ve sonrasında görülen semptomlarla baş edebilmek için kanıt dayalı tamamlayıcı yöntemler hakkında gerekli eğitimleri alanında uzman kişilerden alarak, sahip oldukları yetkinliklerini kullanmaları, hastalarını bu yöntemler hakkında bilgilendirmeleri önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Kidney Disease: Improving Global Outcomes (KDIGO) Work Group. KDIGO 2012 Clinical Practice Guideline for the Evaluation and Management of Chronic Kidney Disease. *Official Journal of the International Society of Nephrology*. 2013; 3: 1-163.
2. James MT, Hemmelgarn BR, Tonelli M. Early recognition and prevention of chronic kidney disease. *Lancet*. 2010; 10: 1296-309.
3. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kronik Hastalıklar ve Yaşlı Sağlığı Dairesi Başkanlığı. Türkiye Böbrek Hastalıkları Önleme ve Kontrol Programı. Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1117, Ankara: Artı6 Medya Tanıtım Matbaa Ltd. Şti. 2018.
4. Webster AC, Nagler EV, Morton RL, Masson P. Chronic kidney disease. *The lancet*. 2017; 389: 1238-1252.

5. Liu YW, Hsu YT, Lee WC, Tsai MY. Review of Traditional Chinese Medicines for Common Complications Related to Hemodialysis: An Evidence-Based Perspective. *Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine*. 2021; 13: 1-14.
6. Yeam CT, Yo TE, Tan YLC, Liew A, et al. Complementary and alternative medicine therapies for uremic pruritus—A systematic review of randomized controlled trials. *Complementary Therapies in Medicine*. 2021; 56: 1-16.
7. Arjuna Rao AS, Phaneendra D, Pavani ChD, et al. Usage of complementary and alternative medicine among patients with chronic kidney disease on maintenance hemodialysis. *J Pharm Bioallied Sci*. 2016; 8: 52-57.
8. Aval SB, Ravanshad Y, Azarfar A, Mehrad-Majd H, et al. A systematic review and meta-analysis of using acupuncture and acupressure for uremic pruritus. *Iranian journal of kidney diseases*. 2018; 12: 78-83.
9. Burrai F, Lupi R, Luppi M, Micheluzzi V, et al. Effects of listening to live singing in patients undergoing hemodialysis: a randomized controlled crossover study. *Biol Res Nurs*. 2019; 21: 30-38.
10. Dehghanmehr S, Sargazi G H, Biabani A, Nooraein S, et al. Comparing the Effect of Acupressure and Foot Reflexology on Anxiety and Depression in Hemodialysis Patients: A Clinical Trial. *Med Surg Nurs J*. 2019; 8: 1-6.
11. Khorsand A, Salari R, Noras MR, Saki A, et al. The effect of massage and topical violet oil on the severity of pruritus and dry skin in hemodialysis patients: A randomized controlled trial. *Complement Ther Med*. 2019; 45: 248-53.
12. Kim KH, Lee MS, Kim TH, Kang JW, et al. Acupuncture and related interventions for symptoms of chronic kidney disease. *Cochrane Database Syst Rev*. 2016; 28: 1-110.
13. Matthews M, Carswell C, Redmond A, Bolton S, et al. A nonrandomised pilot study to examine the feasibility and acceptability of reflexology in patients undergoing hospital-based haemodialysis (solitude study). *J Ren Care*. 2021; 47: 255-264.
14. Xiong W, He FF, You RY, Xiong J, et al. Acupuncture Application in Chronic Kidney Disease and its Potential Mechanisms. *Am J Chin Med*. 2018; 46: 1169-1185.
15. Nahidi Y, Badiee S, Torabi S, Shaye ZA, et al. Acupuncture effect on pruritus in hemodialysis patients: A randomized clinical trial. *Iranian Red Crescent Medical Journal*. 2018; 20: 1-7.
16. Zou C, Yang L, Wu Y, Su G, Chen S, Guo X, Wu X, Liu X, Lin Q. Auricular acupressure on specific points for hemodialysis patients with insomnia: a pilot randomized controlled trial. *PLoS One*. 2015; 15: 1-13.
17. Yu J-S, Ho C-H, Wang H-Y, Chen Y-H, Hsieh C-L. Acupuncture on Renal Function in Patients with Chronic Kidney Disease: A Single-Blinded, Randomized, Preliminary Controlled Study. *Alternative and Complementary Medicine*. 2017; 23: 624-31.
18. Tsai, L. H., Chen, C. M., Lin, L. M., Tsai, C. C., Han, Y., & See, L. C. Acupressure reduces the severity of restless legs syndrome in hemodialysis patients: A cluster-randomized crossover pilot study. *Biomedical Journal*. 2021; X: XX-XX. (article in press) <https://doi.org/10.1016/j.bj.2021.05.005>
19. Karjalian F, Momennasab M, Yoosefinejad AK, Jahromi SE. The Effect of Acupressure on the Severity of Pruritus and Laboratory Parameters in Patients Undergoing Hemodialysis: A Randomized Clinical Trial. *J Acupunct Meridian Stud*. 2020; 13: 117-123.
20. Kiliç Akça N, Taşçı S, Karataş N. Effect of acupressure on patients in Turkey receiving hemodialysis treatment for uremic pruritus. *Altern Ther Health Med*. 2013; 19: 12-8.
21. Wu Y, Zou C, Liu X, Wu X, Lin Q. Auricular acupressure helps improve sleep quality for severe insomnia in maintenance hemodialysis patients: a pilot study. *J Altern Complement Med*. 2014; 20: 356-63.
22. Ister DE, Citlik Saritas S. The Effect of Acupressure on Daytime Sleepiness and Sleep Quality in Hemodialysis Patients. *Holistic Nursing Practice*. 2021; 35: 71-80.

• DİYALİZ PRATIĞİNDE TEMEL BİLGİ VE UYGULAMALAR

23. Hmwe NT, Subramanian P, Tan LP, Chong WK. The effects of acupressure on depression, anxiety and stress in patients with hemodialysis: A randomized controlled trial. *Int J Nurs Stud.* 2015; 52: 509-18.
24. Kanat T. Aromaterapi. *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research.* 2019; 3: 67-73.
25. Tüzün Özdemir S, Akyol A. Effect of inhaler and topical lavender oil on pain management of arteriovenous fistula cannulation. *J Vasc Access.* 2021; 16: 1-6.
26. Şahin S, Tokgöz B, Demir G. Effect of Lavender Aromatherapy On Arteriovenous Fistula Puncture Pain and the Level of State and Trait Anxiety in Hemodialysis Patients: a Randomized Controlled Trial. *Pain Management Nursing.* 2021; 22: 509-515.
27. Reyes MCGM, Reyes MCGM, Ribay KGL, Paragas Jr ED. Effects of sweet orange aromatherapy on pain and anxiety during needle insertion among patients undergoing hemodialysis: A quasi-experimental study. *Nursing forum.* 2020; 55: 425-432.
28. Aliasgharpour M, Abbaszadeh R, Mohammadi N, Kazemnejad A. Effect of lavender aromatherapy on the pain of arteriovenous fistula puncture in patients on hemodialysis. *Nursing Practice Today.* 2016; 3: 26-30.
29. Yıldız A, Şahan S. Effect of aromatherapy on the pain of arteriovenous fistula puncture in patients on hemodialysis: a systematic review. *Journal of Health Research.* 2021 DOI 10.1108/JHR-05-2021-0280.
30. Sembiring F, Nasution SS, Ariani Y. The Effects of Topical Peppermint Aromatherapy on Reducing Uremic Pruritus in Chronic Kidney Disease Patients Undergoing Hemodialysis. *Jurnal Keperawatan Soedirman.* 2021; 16: 31-36.
31. Shahgholian N, Dehghan M, Mortazavi M, Gholami F, et al. Effect of massage with aromatic oils on pruritus relief in hemodialysis patients. *Complement Med J Fac Nurs Midwifery.* 2016; 2: 291-302.
32. Varaei S, Jalalian Z, Yekani Nejad MS, Shamsizadeh M. Comparison the effects of inhalation and massage aromatherapy with lavender and sweet orange on fatigue in hemodialysis patients: a randomized clinical trial. *Journal of Complementary and Integrative Medicine.* 2020; 28: 193-200.
33. Mirzaee F, Kaviani M, Jafari P. Effect of reflexology on anxiety level in nuliparous women. *Hayat.* 2010; 16: 65-71.
34. Wilkinson S, Lockhart K, Gambles M. Reflexology for symptom relief in patients with cancer. *Cancer Nursing.* 2008; 31: 354-360.
35. Jeongsoon L, Misook H, Youghae CH, Jinsun K, et al. Effects of foot reflexology on fatigue, sleep and pain: A systematic review and meta-analysis. *Korean Acad Nurs.* 2011; 6: 821-33.
36. Shahriari A, Sarani H, Sheikh S, Arbabisarjou A. The effect of foot reflexology massage on pruritus in hemodialysis patients. *Journal of education and health promotion.* 2021; 10: 81-83.
37. Naseri-Salahshour V, Sajadi M, Abedi A, Fournier A, et al. Reflexology as an adjunctive nursing intervention for management of nausea in hemodialysis patients: A randomized clinical trial. *Complementary therapies in clinical practice.* 2019; 36: 29-33.
38. Hidayah N, Kholis AH, Priyanti RP, Putri NS. Effectiveness Music Therapy On Hemodialysis Patients: Scooping Review. *Jurnal Keperawatan Komprehensif (Comprehensive Nursing Journal).* 2021; 7: 105-114.
39. Hagemann P, Martin LC, Neme C. The effect of music therapy on hemodialysis patients' quality of life and depression symptoms. *Jornal brasileiro de nefrologia : orgao oficial de Sociedades Brasileira e Latino-Americana de Nefrologia.* 2019; 41: 74-82.
40. Imani M, Jalali A, Salari N, Abbasi P. Effect of instrumental music on anxiety and depression among hemodialysis patients: A randomized controlled trial. *Journal of education and health promotion.* 2021; 10: 1-6.
41. Wu XL, Ji B, Yao SD, Wang LL, et al. Effect of music intervention during hemodialysis: a comprehensive meta-analysis. *European Review for Medical and Pharmacological Sciences.* 2021; 25: 3822-3834.